

Maduro'nun tutuklanması ve uluslararası hukuk

Prof. Dr. Süleyman DOST

Venezuela Devlet Başkanı Maduro'nun ABD askerleri tarafından tutuklanması olayı, uluslararası hukuk açısından neyi ifade etmektedir? Bu yazıda olay, uluslararası hukuk kuralları, egemenlik ilkesi, kuvvet kullanma yasağı, devlet başkanlarının dokunulmazlığı gibi temel kavramlarla birlikte analiz edilmektedir.

1. Giriş: Olayın Özeti

2026'nın başında ABD askerî güçleri, Venezuela'nın başkenti Caracas'ta bir operasyon gerçekleştirmiş ve lider Nicolás Maduro ile eşini New York'ta federal mahkemede yargılanmak üzere gözaltına almıştır. Washington yönetimi, bu operasyonu “hukukî bir tutuklama” ve mevcut suçlamalara dayanarak gerçekleştirildiğini iddia etmiştir. Buna karşılık Caracas ve birçok uluslararası otorite, bu olayı, egemen bir devletin iç işlerine doğrudan müdahale olarak değerlendirmiş ve uluslararası hukuka açık bir ihlal olarak nitelendirmiştir.

Bu olay, uluslararası hukukta, egemenlik, kuvvet kullanma, devlet başkanlarının dokunulmazlığı ve uluslararası ilişkileri düzenleyen kuralların nasıl çalıştığı konusunda ciddi tartışmalara yol açmıştır.

2. Uluslararası Hukukun Temel Prensipleri

2.1. Egemenlik ve Toprak Bütünlüğü

Uluslararası hukukta her devletin egemenlik hakkı ve toprak bütünlüğü temel ilkedir. Bu ilkeler, devletlerin kendi iç işlerine, dışarıdan müdahale olmamasını ve topraklarının korunmasını ifade etmektedir (Birleşmiş Milletler Şartı, m.2/4). Bir devletin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne dışarıdan müdahale, ancak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı ve meşru müdafaa hallerinde meşru kabul edilmektedir.

2.2. Kuvvet Kullanma Yasağı

BM Şartı m.2(4)'e göre, devletlerin birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına karşı kuvvet kullanması veya kuvvet kullanma tehdidinde bulunması yasaktır. Bu hüküm, saldırı, işgal, bombardıman gibi doğrudan askeri eylemleri kapsamaktadır. Özel kuvvetler kullanarak başka bir ülkenin liderini alıkoymak da, “kuvvet kullanımı” kapsamına girmektedir. Bu nedenle Maduro'nun alıkonulması, Birleşmiş Milletler Şartı'na aykırılık teşkil etmektedir.

2.3. Hukuku Uygulama Yetkisi ve Egemenlik

Bir devlet kendi kanunlarını, kendi topraklarında uygulama ve yargılama (jurisdiction) yetkisine sahiptir. Bir devlet bu yetkisini, istisnalar dışında başka bir devletin topraklarında kullanamaz. Somut olayda ABD, kendi yargı sistemi içindeki bir mahkemenin tutuklama emrini başka bir devletin ülkesinde kuvvet kullanarak uygulayamaz.

3. ABD'nin İddiaları

3.1. “Hukuku Uygulama Operasyonu” İddiası

ABD, Maduro'nun alıkonulması operasyonunu “hukuku uygulama faaliyeti” olarak tanımlamaktadır. ABD'nin iddiasına göre, Maduro'ya yöneltilen uyuşturucu kaçakçılığı, terör bağlantısı gibi suçlamalar, uzun yıllardır devam eden yargı süreçlerinin sonucudur ve bu nedenle ABD'nin bu operasyonu yapma yetkisi bulunduğu ileri sürülmektedir.

Bu görüş, bir devletin, kendi vatandaşlarını ve uluslararası toplumun güvenliğini tehdit eden suçlarla mücadele ederken, kendi sınırları dışındaki bazı operasyonları gerçekleştirebileceği varsayımına dayanmaktadır. Ancak bu varsayım, uluslararası hukukta tartışmalıdır.

3.2. Geçmişte Benzer Uygulamanın Varlığı İddiası: Panama Örneği

Maduro operasyonu, ABD'nin 1989'daki Panama operasyonu ve Manuel Noriega'nın yakalanması ile karşılaştırılmaktadır. ABD bu olayda da Noriega'yı suçlamak ve yargılamak için kuvvet kullanmıştı. Ancak bu olay, uluslararası hukukta tartışmalı olup bu operasyonu meşru hale getirmemektedir.

4. İlkeler Açısından Değerlendirme

4.1. Kuvvet Kullanımı ve Meşruiyet

Uluslararası hukuka göre, bir devletin başka bir devletin topraklarına izni olmaksızın girmesi, askerî operasyon yoluyla bir devlet başkanını alıkoyması, kuvvet kullanmanın açık bir

örneğidir ve BMŞ m.2(4)'e aykırıdır. İşbu müdahalenin, meşru müdafaa sayılmasını gerektirecek somut bir delil ortaya konulamamıştır. Operasyon, Güvenlik Konseyi kararı ile yapılmış da değildir. Bu nedenle işbu müdahale hukuka aykırıdır.

4.2. Devlet Başkanlarının Dokunulmazlığı

Uluslararası hukukta devlet başkanlarının dokunulmazlığı bulunmaktadır. Bu nedenle bir devlet başkanı, yabancı bir devletin askeri gücü tarafından fiziksel olarak yakalanamaz veya alıkonulamaz. Bu ihlal, diplomatik dokunulmazlıklar bakımından hukuka aykırıdır.

4.3. Hukuku Uygulama Yetkisinin Sınırları

Bir devletin hukuk kurallarının ve mahkemesinin tutuklama emri, başka bir devletin ülkesinde, istisnalar dışında zorla icra edilemez. Uluslararası ilişkilerde, bu tür durumlar için uluslararası işbirliği mekanizmaları (örneğin tutuklama emirleri, iade süreçleri) vardır ve bunlar genellikle karşılıklı rızaya dayalı prosedürlerdir.

4.4. Uluslararası Tepkiler

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve bazı devletler bu müdahaleyi, uluslararası hukuka aykırı olarak nitelendirmiştir.

5. Uluslararası Hukukun Varlığı Tartışması

5.1. Normatif Çerçeve

Uluslararası hukuk, devletleri belirli davranışlara zorlayan bağlayıcı kurallar bütünü olarak kabul edilmektedir. Bu kurallar, uluslararası andlaşmalar, örf ve adet hukuku, hukukun genel ilkeleri ve diğer ilke ve kurallardan oluşmaktadır. Ancak bu kuralların uygulanması, genellikle devletlerin rızasına ve çoğu zaman güç dengelerine bağlıdır.

5.2. Uygulamadaki Zorluklar

Devletler, kendi ulusal menfaatlerini, bazen uluslararası hukuk kurallarının önüne koyabilmektedir. Bu durum da hukukun uygulanmasını zorlaştırmaktadır. İşbu olay, bir kez daha uluslararası hukukun varlığının ve özellikle yaptırım sisteminin sorgulanmasına neden olmuştur. Diğer bir ifade ile uluslararası hukuk, varlığını devam ettirse de onu etkin kılma ve bağlayıcı hale getirme mekanizmaları oldukça sınırlı ve karmaşıktır.

6. Sonuç: Hukuk mu, Güç mü?

Maduro'nun ABD askerleri tarafından tutuklanması, uluslararası hukuk açısından pek çok açıdan tartışmalıdır. Kritik noktalar şöyle özetlenebilir:

Egemenlik ve Kuvvet Kullanma Yasağı: Başka bir devletin topraklarına rızası olmadan kuvvet kullanarak girmesi ve liderini kaçırmayı, uluslararası hukukun en temel ilke ve kurallarını ihlal anlamına gelmektedir.

Devlet Başkanlarının Dokunulmazlığı: Görevdeki bir devlet başkanının yabancı askeri güçler tarafından alıkonulması, devlet başkanlığı dokunulmazlığı ilkesini çiğnemektedir.

Yargılama Yetkisi: Bir devletin kendi mahkeme kararını başka bir devletin topraklarında zorla icra edemeyeceği, uluslararası hukukta rızaya dayalı iade ve işbirliği prosedürleriyle belirlenmiştir.

Uluslararası Toplumun Tepkisi: Birçok devlet ve uluslararası hukukçu bu müdahaleyi uluslararası hukuka aykırı olarak nitelendirmiştir.

Bu olay, uluslararası hukukun varlığını göstermekle birlikte uluslararası hukuk kurallarının uygulanmasının güç dengeleriyle sınırlı olduğu gerçeğini bir kez daha ortaya koymuştur. Hukukun varlığı, onu ihlal etme yetkisi tanıdığı anlamına gelmez. Fakat güçlü devletlerin hukuki sınırlamalara uymama potansiyeli, uluslararası hukukun etkinliğiyle ilgili ciddi sorgulamalara yol açmaktadır.